

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА

Соболенко Ю.П.

Україна, м. Запоріжжя, Запорізький навчально - виховний комплекс №67
Запорізької міської ради Запорізької області

Одним із найважливіших завдань сучасного загальноосвітнього навчального закладу є виховання в учнів високого почуття громадянина та патріота своєї Вітчизни. Саме шкільні музеї, як центри виховної роботи, допомагають у вирішенні питань виховання громадянської позиції та патріотизму учнів .

На грудень 2010 року в Україні згідно з відомчою реєстрацією на обліку перебувало 4432 музеї, створені при закладах освіти [7]. У нашій Запорізькій області на кінець 2010 року зареєстровано 132 музеї при закладах освіти [8]. Сучасний музей навчального закладу повинен стати одним із ефективних засобів навчання, розвитку, виховання молоді в процесі вивчення історії та культурної спадщини України, загальнолюдських цінностей, їх збереження, використання, примноження. Одним із завдань педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу, в якому є музей, – якомога ефективніше використовувати його зібрання в навчально-виховній роботі з учнями [6].

Потенціал впливу шкільного музею на освіту, розвиток можливостей виховання молодого покоління, зв'язок та вплив музею на громаду ще не достатньо досліджені, хоча сама ідея створення шкільного музею і його використання в процесі освіти та виховання не є новою. Не випадково, що цей феномен привертає увагу багатьох дослідників. Історію музейної справи в Україні досліджували М. Бондар, І. Кирсим, Р. Маньковська, О. Крук, О. Костюкова, Е. Піскова, В. Солодова, М. Ткаченко; історію громадських музеїв – І. Буланій, І. Явтушенко; музеїв при закладах освіти – Ю. Омельченко, В. Приходько. Питанням діяльності шкільних музеїв та організації краєзнавчої роботи в школі присвятили свої творчі доробки Н. Ганнусенко, О. Грекулов, М. Кашин, М. Лоцинин, Ю. Омельченко, З. Огрязко, В. Обозний, І. Прус, А. Сайненський, В. Столетов, Я. Треф'як. У працях Л. С. Виготського, Д. Б. Давидова, Л. В. Занкова аналізуються головні педагогічні принципи, які використовуються в діяльності шкільних музеїв [4, с.25].

Використання музеїв з метою освіти і виховання зумовило виникнення музейної педагогіки, яка поєднує елементи музеєзнавства та педагогіки й доповнюється соціологічними та психологічними дослідженнями. Теоретична база музейної педагогіки у світі як науки ще перебуває в стадії формування та розвитку. У деяких європейських містах створені спеціальні відомства та центри з музейної педагогіки. У США прийнято Державну програму «Музей та освіта», яка розвиває освітні і виховні аспекти музейної комунікації. Існує англійська школа музейної педагогіки, основою якої є виховання дітей завдяки використанню можливостей музею [2, с.50].

Аналіз теоретичного доробку науковців і стану педагогічної практики, нові вимоги до якісної освітньої діяльності сучасної школи, наявність протиріч, які ускладнюють їх реалізацію, визначили вибір теми нашої інноваційної розробки *«Музейна педагогіка як засіб формування свідомого громадянина»*.

Метою нашої розробки є визначення ролі та можливостей шкільного музею як соціокультурного інституту суспільства в патріотичному та громадянському вихованні особистості школяра.

Об'єктом - шкільний музей як соціокультурний інститут.

Предметом розробки - процес формування патріотичних та громадянських якостей школярів засобами музейної педагогіки в процесі створення та діяльності двох шкільних музеїв при Запорізькому навчально-виховному комплексі № 67.

Завдання є наступними:

- 1) висвітлення основних форм та методів діяльності шкільного музею для формування патріотичних та громадянських якостей учнівської молоді;
- 2) надання характеристики практичної діяльності шкільних музеїв при ЗНВК № 67;
- 3) визначення ефективності впливу шкільного музею на формування патріотизму в особистості школяра;
- 4) висвітлення та популяризація нових підходів та методів у роботі музею при загальноосвітньому навчальному закладі.

У Запорізькому навчально-виховному комплексі №67 центром патріотичного та громадянського виховання молоді став музейний комплекс, що складається з музею Бойової слави 244-ї стрілкової дивізії та музею історії комплексу.

Музей бойової слави було створено при школі в травні 1971 року, зареєстровано в листопаді 2007 року, статус зразкового отримано 13.06.2005 наказ № 353 Міністерства освіти та науки України. Музей «Історії комплексу» створений 2011 року до 60-річчя заснування навчального закладу.

Напрямки роботи музею:

- культурно - просвітницька робота (проведення на базі музею уроків мужності, уроків Пам'яті, привітання ветеранів війни та ветеранів праці);

- лекційно-екскурсійна робота (розроблені екскурсії до Дня Перемоги, до Дня визволення Запоріжжя від нацистських загарбників, екскурсії з історії створення комплексу);

- науково - дослідницька діяльність (пошукова робота, збір матеріалів , запис спогадів ветеранів, участь у Всеукраїнській акції «Збережемо пам'ять про подвиг», «Вахта Пам'яті», участь в роботі Малої Академії наук);

- робота з архівом музею, систематизація та перереєстрація фондів музею, створення «Книги Пам'яті ветеранів Заводського району».

. У Запорізькому навчально-виховному комплексі № 67, розуміючи важливість музейного потенціалу в навчально-виховній роботі, була розроблена модель ефективного функціонування музейного комплексу з урахуванням його зв'язків та впливу на громаду Заводського району та міста Запоріжжя.

Зупинимось більш докладно на основних напрямках роботи та зв'язках нашого музейного комплексу.

Внутрішкільні зв'язки реалізуються через Раду музею, у складі якої 9 учнів. Члени Ради розробили Статут музею, ведуть основну документацію обох музеїв. У музейному комплексі працює лекційно-екскурсійна група «Пошук», архівна група, створено шефський загін, що опікується ветеранами війни та ветеранами праці комплексу ,у роботу лекторської групи вводяться відеоматеріали («Місто Z»– 1941-1943 рр.), мультимедійні проекти, створені учнями, шкільна газета «Діалог», музейна газета «Промінь».

Фонди музею постійно поповнюються завдяки роботі членів гуртка «Юні музеєзнавці», які самостійно та за допомогою батьківської громади шукають експонати, що мають відношення до історії комплексу. Треба зазначити, що музейна діяльність впливає і на родинні зв'язки, на участь батьків, які завершили навчання в нашому комплексі, у житті школи, району.

За матеріалами музею проводяться різноманітні заходи: урочисті лінійки, Уроки мужності, інформаційні години, вікторини, лекції, зустрічі з ветеранами війни, ветеранами праці. Матеріали музею використовуються для написання учнями рефератів, підготовки виступів на уроках, для написання науково – дослідницьких робіт МАН. Традиційно в комплексі проходять декади,місячники патріотичного

виховання. Діти випускають настінні газети, плакати, фотомонтажі, беруть участь у конкурсах дитячих малюнків, пишуть привітання ветеранам праці комплексу. У 2014-2015 навчальному році в нашому комплексі було проведено військово-патріотичне змагання серед учнів 10 -11 –х класів, святкування 25 - річниці Дня миру, День волонтера. У травні 2015 року вже третій раз поспіль у навчальному комплексі відбудеться свято «Козацька Україна» серед учнів 5-х класів.

Члени музейного гуртка систематично беруть участь в обласних та Всеукраїнських конкурсах з патріотичного виховання молоді. Так, у 2014 році наші учні отримали дипломи за власні поезії, присвячені війні 1941-1945 рр.(Несват Валерія, Чопенко Дарина), у 2013 році учениця 11-го класу Сидорина Єлизавета посіла перше місце в міському конкурсі «Літературна перлина», а в грудні учні нашого комплексу посіли призові місця в міському конкурсі «Перлина Запоріжжя 2014» в номінації фотопанорама та проза.

З метою розвитку волонтерського руху, виховання чуйного ставлення до ветеранів війни, праці та інвалідів наші учні постійно беруть участь в акції «Милосердя», надають гуманітарну допомогу ветеранам, дітям - сиротам НК № 67. У цьому навчальному році учні збирали допомогу дітям - переселенцям з окупованих територій та взяли участь в акції «Дерево бажань» з привітаннями українським воїнам до Дня Збройних сил України.

У музейному комплексі зберігаються підшивки всіх номерів шкільної газети «Діалог», авторські методичні розробки вчителів школи. Музей має багатофункціональне призначення: на базі музейного комплексу проходять обласні та міські семінари, засідання творчих груп учителів, збори батьківських комітетів, наради, зустрічі випускників школи, краєзнавчі уроки, засідання представників учнівського самоврядування.

Адміністрація ЗНВК 3 67 постійно одним із пріоритетних напрямків роботи вважала і вважає розвиток музейної педагогіки: впровадження інноваційних методів, встановлення та розгалуження зв'язків із громадськими установами та закладами Заводського району та міста Запоріжжя, а останніми роками – впровадження інформаційно - комунікаційних технологій. З метою поширення сфери впливу було створено сайт навчального комплексу, а згодом і блог про шкільні музеї, де оперативно висвітлюється інформація про діяльність музейного комплексу [<http://myzeu244.blogspot.com/>]

Членами групи екскурсиводів за останні роки проведено 26 екскурсій для учнів 2 – 11-х класів. Екскурсії проводяться не тільки для учнів нашої школи, але і для учнів інших шкіл району (ЗОШ № 54, ЗОШ № 33, ЗОШ № 75, школи - інтернату «Оберіг»).

Музей, як просвітницька та виховна структура, не може існувати самотійно, не підтримуючи зв'язки з іншими музеями та громадськими установами. Тому шкільний музей ЗНВК № 67 постійно співпрацює з музеями промислових підприємств Заводського району м. Запоріжжя, проводяться екскурсії до музеїв заводів ВАТ «Запоріжсталь» та Запорізького титано - магнієвого комбінату.

Музей підтримує тісний зв'язок з Радою ветеранів Заводського району (ведеться шефська робота: молодь допомагає ветеранам війни та сім'ям загиблих воїнів), з Обласним центром патріотичного виховання молоді Запорізької обласної ради, співпрацює з ЗЦТКУМ, районною газетою «Кічкас», Запорізькою Державною інженерною академією (розроблена спільна програма дій з національно - патріотичного виховання молоді на 2013-2015 роки). З метою налагодження плідної праці щодо виховання молоді у 2013 році в нашому комплексі відбулася зустріч з письменниками та членами літературного гуртка м. Запоріжжя. Учні були в захваті від можливості поспілкуватися з письменниками міста Запоріжжя

У жовтні 2013 року на базі загальноосвітньої школи № 69 під час урочистої лінійки до 70-річчя визволення м. Запоріжжя від нацистських загарбників було оголошено підсумки міського огляду – конкурсу музеїв та куточків Бойової слави. Наш музей Бойової слави 244-ї стрілкової дивізії посів призове місце та був нагороджений Почесною грамотою Виконавчого комітету Запорізької міської ради. Члени гуртка «Юні музеєзнавці» підготували буклет з інформацією про діяльність музею з характеристикою основних його експонатів, матеріал про шкільний музей вміщено до альманаху «Гуманітарне краєзнавство» випуск 1 (лютий 2013), та інформаційного буклету про музеї бойової слави Запорізької області «Вартові пам'яті» (жовтень 2014).

У жовтні 2013 року мер міста під час «круглого столу» з керівниками музеї Бойової слави з нагоди річниці звільнення України від нацистських окупантів подарував нашому музею картину до 70-річчя визволення міста Запоріжжя від нацистських окупантів.

Сучасна молодь уражена глибокою світоглядною кризою, зумовленою ситуацією в країні. Старі ідеали та зв'язки руйнуються, треба будувати нові історичні, моральні ідеали та відтворювати загальнолюдські цінності. Сучасному поколінню потрібні свої власні герої, люди, які жили або живуть поруч. Школярі з цікавістю та дитячим

ентузіазмом долучаються до пошукової роботи, шукаючи героїв поруч. Свого героя ми знайшли вже давно, але саме 17 вересня 2014 р. на базі навчального комплексу № 67 відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки пам'яті герою Афганської війни — випускнику нашого комплексу – Олександрю Олександровичу Бузую, який віддав своє життя, мужньо прикриваючи своїм тілом командира.

Ми впевнені в тому, що шкільний музей найактивніше включений до життя місцевого співтовариства. «Якість життя» шкільного музею безпосередньо залежить від місцевої адміністрації, а також прилеглих підприємств і установ, місцевих засобів масової інформації і, нарешті, жителів району (у тому числі і батьків учнів, що проживають на даній території).

Музейний комплекс, з точки зору методичного супроводу цілісного виховного процесу в освітньому закладі, повинен виконувати функції комплексного методичного центру, лабораторії, свого роду «скарбнички».

Наш музейний комплекс через свою діяльність не тільки поширює свої зв'язки з громадою Заводського району та м. Запоріжжя, але й впливає на формування їх якостей.

На наше глибоке переконання, патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму класі, школі, районі, місті, країні все мене стосується, все залежить від мене.

Література:

1. Балашева Д.Ю. Музей – как центр воспитания гражданственности и патриотизма Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді «Патріотичне виховання громадян в умовах інтеграційних процесів» (07-08 листопада 2013 року, м. Запоріжжя) / Упор. Д.В. Точиліна – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2014. - 589 с.
2. Камінська В. В. Педагогічні аспекти організації діяльності музею ЗНЗ/ В. В. Камінська // Педагогічний пошук. - 2009. - №4 (64) - С. 50–52
3. Караманов О.В. Музейна педагогіка загальноосвітньої школи // Освіта та педагогічна наука № 3 (152), 2012- с.5-12
4. Л.А.Гайда. Музей у навчальному закладі / Л. А. Гайда. - К. : Шкільний світ, 2009. - 126 с.
5. Л.А.Гайда. Становлення та розвиток музеїв при навчальних закладах України // Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність. Матеріали обласної науково-методичної конференції. – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008.
6. Методичні рекомендації по створенню музеїв при навчальних закладах системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kramnychka.org.ua/>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.03.2011р. № 239 “Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і

науки, молоді та спорту України» [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки молоді та спорту. – 01.04.2011. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/newstmp/2011/01_04/NMO-239.doc

8. Наказ ОблУОН від 17.12.2010 № 705 "Про підсумки проведення Всеукраїнського огляду музеїв при навчальних закладах Запорізької області" [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zoctkum.ucoz.ua/index/arkhiv_nakaziv_obluon/0-96